

Arkeologisk schaktningsövervakning

HORNDALSBYN

vid schaktning för ny V/A-ledning genom del av bytomt
L2001:837 i By socken, Avesta kommun, Dalarnas län
2023

Arkivrapport dnr 186/22

Lee Widegren Lundin

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Fastighetskartan: © Lantmäteriet.

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2023

Sammanfattning

Dalarnas museum genomförde en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med att ny V/A-lednings skulle grävas ned. Arbetet gjordes i januari 2023 inom bytomt L1999:837 i Horndalsbyn, By socken, Dalarna. Inga bevarade lämningar påträffades, men det förekom mycket byggnadsmaterial och avfall i matjorden. Troligen är det rester av nu riven bebyggelse som låg i närheten av den schaktade ytan. Dalarnas museum förordar inga ytterligare arkeologiska insatser inom aktuellt arbetsföretag.

Inledning

Dalarnas museum har genomfört en schaktningsövervakning i Horndalsbyn i Avesta kommun (figur 1–2). Anledningen var att Avesta Vatten och Avfall AB skulle gräva schakt för ny V/A-ledning. En del av schaktsträckan låg inom bytomt L1999:837. Beslut om undersökning i form av schaktningsövervakning togs av Länsstyrelsen i Dalarna med diarienummer 431-15686-2022. Beställare var Avesta Vatten och Avfall AB.

Syfte

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen.

Metod

Schaktet grävdes ned till naturligt förekommande lager med en arkeolog närvarande. Schaktets innehåll dokumenterades skriftligt och genom fotografering. Schaktets utbredning mättes in med RTK. Vid senare tillfälle grävdes schaktet djupare för nedläggning av ledningar vilket inte övervakades arkeologiskt.

Resultat och slutsatser

Området utgjordes av en plåtå upphöjd från åkermarken åt sydväst och nordväst med skarpa kanter, eventuellt delvis stensatta. Syren och andra kulturväxter fanns främst i den sydvästra plåtåkanten. Inom schaktsträckan fanns även en större stubbe från ett lövträd, eventuellt ett vårdträd. Längs med vägen åt öst fanns en upphöjning snett över schaktsträckan vilken liknade ett stenfundament för en byggnad. Vid schaktning syntes det tydligt att upphöjningen i själva verket var ryggen av en moränås som innehöll stenblock.

Schaktet var cirka 4 meter brett och 79 meter långt (figur 3). Schaktets innehåll beskrivs i detalj i bilaga 1. Det framkom inga bevarade lämningar vid grävningen men en hel del avfall av byggnadsmaterial med mera fanns omrört i matjordslagret och bland stenblocken. Avfallet bestod av bland annat bearbetade stenar, gjuten slaggsten, slaggkross, järnskrot, glas, handsmidd spik och plåtbeslag. Där fanns även vardagsföremål som porslin och glasflaskor.

Troligen har byggnader funnits på platsen från 1700-/1800-talet in en bit på 1900-talet och i senare tid rivits. Annars har skräp ackumulerats där sekundärt. Bytomten låg direkt söder om Horndals bruk vilket förklarar förekomsten av slaggsten i schaktet. Troligen finns spår efter bebyggelse bevarat på platån åt nordväst, utanför schaktets begränsningar.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-15686-2022
Fornreg, uppdragsnummer:	202300016
Socken:	By
Fornreg, lämningsnummer:	L2001:837
Fastighet:	Horndalsbyn 1:41
Koordinater, mitten:	N 668473
(SWEREF99 TM)	E 578680
Höjd (RH 2000):	121-123 m.ö.h.
Inmätning:	RTK
Utförandetid:	2023-01-24
Undersökt yta:	364 kvadratmeter
DM projektnummer:	1836
DM diarienummer:	186/22
DM foto accessionsnr:	DM ARK1836
Arkeologisk personal:	David Fahlberg
Projektansvarig:	Lee Widegren Lundin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

1. Schaktbeskrivning
2. Kartor/planer, figur 1-3
3. Foton

Bilaga 1 Schaktbeskrivning

Delsträcka A

- 1) 0,28–0,35 m tjock homogen brun matjord.
- 2) I botten beige till gråflammig, naturligt förekommande lera/silt.

Delsträcka B

Södra kanten av plåtå, tidigare avplanad.

- 1) Ca 0,3–0,35 m tjock sotig mörkbrun matjord. Innehöll större och mindre stenar, både bearbetade och obearbetade. Innehöll även slaggkross, gjutna slaggstenar, tegel, kakel, spikar och annat byggnadsmaterial. Keramik från 1700–1900-tal påträffades. Bland annat Rörstrand och Gul Gefle.
- 2) I botten beige till gråflammig, naturligt förekommande lera/silt.

Delsträcka C

Schaktet passerade en naturlig moränås som markerade sig som en upphöjning i marken med uppstickande större stenar. En av stenarna var omkring 2,5 m i diameter.

- 1) 0,4–0,5 m tjock matjord liknande sträcka B. Mycket skrot och avfall runt stenarna i moränåsen från olika tidsperioder. Föremålen bestod av bland annat handsmidda spikar, plåtbeslag, glas, porslin och yngre rödgods ca 1700–1900-tal.
- 2) I botten orange sandig, kompakt morän med större block som syntes ovan mark.

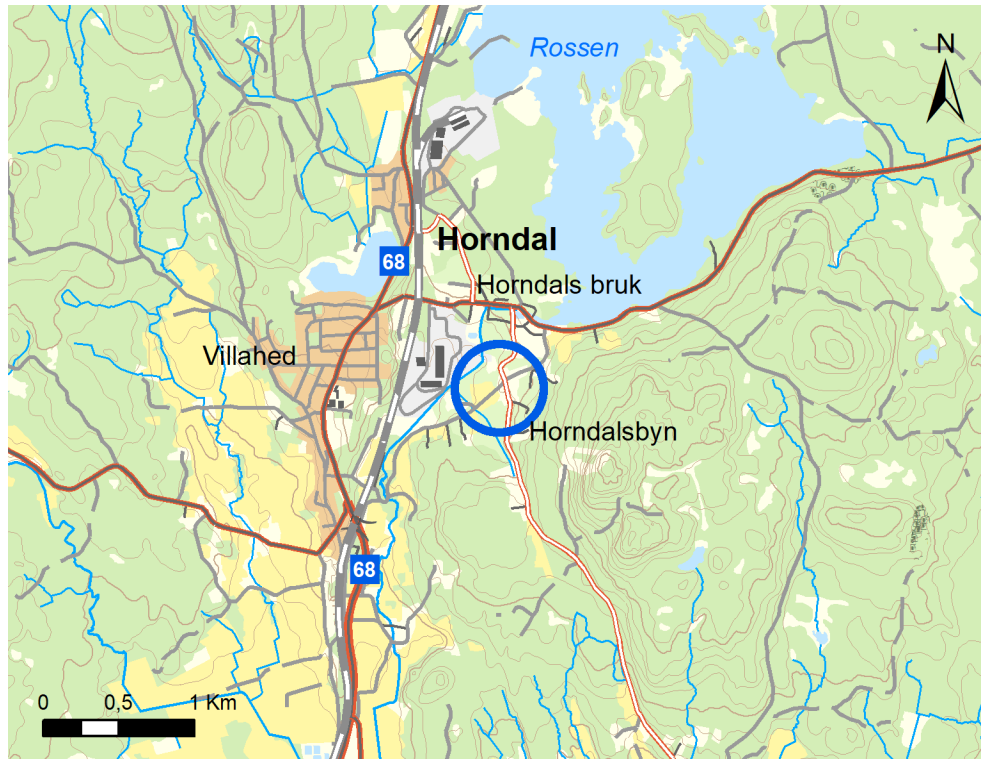
Delsträcka D

- 1) Ca 0,2–0,25 m tjock homogen humös och mörkbrun matjord, blöt. Färre fynd än sträcka B-C.
- 2) I botten naturlig gråbeige lera, blöt.

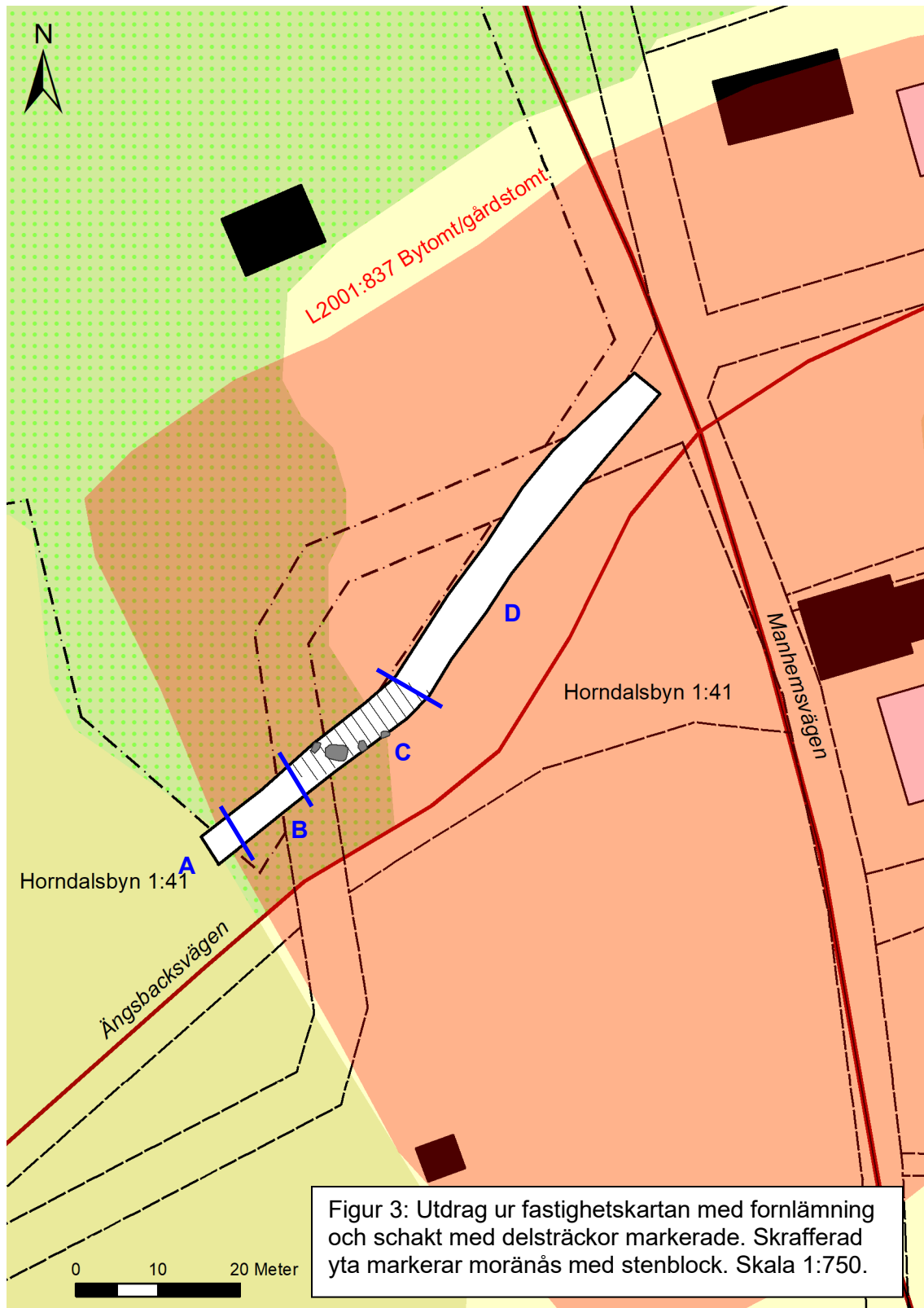
Bilaga 2 Kartor

Figur 1: Karta över Dalarna med Horndal markerat.

Figur 2: Utdrag ur terrängkartan med platsen för schaktningsövervakningen markerad. Skala 1:50 000.

Figur 3: Utdrag ur fastighetskartan med fornlämning och schakt med delsträckor markerade. Skrafferad yta markerar moränåsar med stenblock. Skala 1:750.

Bilaga 3 Foton

Foto 1. Sydöstra schaktväggen i delsträcka B från NV. Foto: David Fahlberg.

Foto 2. Delsträcka B. Gjutna slaggstenar, tegel och annat omrört byggnadsmaterial. Från SV. Foto: David Fahlberg.

Foto 3. Delsträcka C före schaktning. Från sydväst. Foto: David Fahlberg.

Foto 4. Delsträcka C. Större markblock som sköt upp från den underliggande moränryggen uppe på platån, invid denna och andra stenar fanns mycket avfall från tidigmodern tid fram till 1900-talet. Från NÖ. Foto: David Fahlberg.

Foto 5. Delsträcka D. Översikt från mitten av schaktet åt NÖ från SV. Foto: David Fahlberg.